

In de marge

Prof. dr. B. Landheer heeft onlangs in het tijdschrift „Civis Mundi” (v. Stolkweg 10, Den Haag) enkele maatschappelijke gevolgen van de grondstoffen-schaarste voor de Westerse samenleving in kaart gebracht.

Toen twee jaar geleden de Klub van Rome op de dreigende grondstoffen-schaarste wees, vond deze alarmkreet – vooral in Nederland – veel weerklank. Instemming werd betuigd met de aanbeveling om via wereldwijde organisaties op wereldwijde schaal correcties toe te passen.

Landheer wijst er terecht op, dat door de recente ontwikkelingen (oliecrisis, sterke stijging van de grondstoffenprijzen) de politieke faktor die door de klub buiten beschouwing was gelaten on-

verwacht en glashard naar voren is gekomen: „In plaats van (wereldwijde) *management* van de grondstoffen is de *strijd* om de grondstoffen ontstaan die de sterksten tot de zwaksten zou kunnen reduceren”. De economische spanningen zullen dus over de gehele wereld toenemen en het nieuwe wapen is de schaarste van de grondstoffen.

Wat zijn daarvan de gevolgen voor de Westerse samenleving? Haar (economisch) systeem is – zegt Landheer – opgebouwd door het egoïsme en het materialisme van de mens aan te spreken. Als de belofte van steeds toenemende welvaart, echter niet langer werkt, wordt het systeem met ineenstorting bedreigd.

De geestelijke en sociale waarden van

het vroegere Europa zijn verloren gegaan en er is niets voor in de plaats gekomen, zegt Landheer terecht.

Hiervoor in de plaats is slechts een pseudo-waarde gesteld: „meer produceren, meer consumeren”, zo zou ondergetekende hier aan willen toevoegen. Met name gemeenschapszin zou de redding kunnen zijn, maar deze waarde heeft het systeem stelselmatig verwoest. Landheer ziet het somber in en gelooft dat alleen een noodsituatie de voorwaarden tot diepgaande maatschappelijke wijzigingen zal scheppen. De noodzakelijke ingrepen zouden slechts *diktatoriaal* kunnen worden doorgevoerd (door technokraten die door de complexiteit van de maatschappij toch al steeds meer macht krijgen).

Een oplossing van de vraagstukken „van binnenuit” is o.i. slechts mogelijk wanneer er een nieuw maatschappijbeeld ontstaat, dat de mensen samenbindt. Met andere woorden wanneer er met woord en *daad* naar een maatschappij wordt gestreefd die gekenmerkt is door menselijke solidariteit. Spoed is echter wel geboden, want een speelruimte van 6 à 10 jaar lijkt mij reeds veel.

Fiege

Hoofdbestuur

Dit bericht gaat over de vergadering van 22 maart, die ik zelf niet heb meegemaakt. Een vorige keer heb ik al geklaagd over ons eigen absentisme. Nu was het nog erger: slechts zes van de veertien bestuursleden aanwezig, terwijl het toch een belangrijke vergadering betrof. Deze vergadering was onder andere belangrijk wegens het voortgezette contact met de geestelijke raadslieden in de strijdkrachten. Van hen waren als gasten aanwezig de heren Troost en Zoetebier.

Laten we meteen doorgaan op het punt van de geestelijke verzorging in de strijdkrachten. Het gesprek met de minister over de uitbreiding (dat werd uitgesteld wegens de wisseling van staatssecretaris op Defensie) moet nog plaats vinden. Er is niet alleen een tekort aan raadslieden om aan de vraag uit de strijdkrachten te voldoen, maar er is ook geen vervanging mogelijk bij langdurige ziekte.

Verder zijn er perikelen met het blad van de geestelijke verzorging in de strijdkrachten, EGO. Het zijn de bekende inflatieperikelen. Een gedeelte van de exploitatiekosten van zo'n blad moet je zelf kunnen dragen. Maar de eigen fondsen hiervoor – van het HV en het Humanistisch Thuisfront – houden geen gelijke tred met de kostenstijgingen. (Met z'n allen, lezers, gaan we het Thuisfront dus weer eens goed steunen, als het aanklopt om geld, alsmede natuurlijk ons Steunfonds).

Voorts koersen we af op een, bijvoorbeeld jaarlijkse, conferentie van raadslieden van alle diensten tezamen, plus andere functionarissen, plus allerlei be-

stuurders. Er is hiertoe contact tussen de Hoofdraadsman Strijdkrachten en de Centraal raadsman Inrichtingen van Justitie.

Ook de IHEU was weer in de aandacht. Er is immers dat internationale congres aanstaande in Amsterdam van 5 t/m 9 augustus. Wij moeten daar nog wat zaakjes voor regelen: een ontvangst, nog een inleider, en zo nog het een en ander, hetgeen werd besproken. En lezers: als men zich nog niet voor deelnamen aan dit congres van humanisten heeft opgegeven, laat men dit dan spoedig nog doen als men enige belangstelling heeft.

De taakgroep Geestelijke Verzorging en Vorming rapporteerde over de vele zaken die onder zijn competentie vallen. Daarbij was de geestelijke verzorging in zieken- en bejaardenhuizen, die waarschijnlijk van de Verbondsraad wel een part-time functionaris zal krijgen en daar hard aan toe is. Voorts heeft de taakgroep zich uitgebreid met Mevr. Kerkhof. Mevrouw Blom uit Rotterdam komt in het adviescollege Ziekenhuisraad. Overigens is de competentie van ook deze taakgroep een punt dat nog eens afzonderlijk aan de orde komt.

Nu enkele kleinere berichten. Een subsidie voor een door het HV te organiseren

Dr. A. J. Wichers
Alg.-sekretaris

milieucongres lijkt nu weer wat waarschijnlijker. Er heeft een bezoek aan de minister plaats gevonden. Voorts: de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden (HSHB) bestaat 25 jaar. Er was een receptie op 29 maart te Utrecht. Van die vijf en twintigjarige HSHB is een jubileumboekje uitgekomen. Het heet 25 jaar HSHB. De voorzitter van de Stichting Mr. M. Knap (reeds bestuurslid én voorzitter sedert 1956!) schreef een Ten geleide. Een overzicht van de geschiedenis werd gemaakt door P. Spigt. Verder vindt men er – onder andere – stukjes in van de hand van de voorzitters van de constituerende organisaties: De Vrije Gedachte, Humanitas en HV. En men vindt er een nieuw plan in voor het zeer goede bejaardencentrum (door van den Berkhof geschreven?) met plattegronden.

Afzonderlijk noemen we nog de tabel over de indrukwekkende groei van de HSHB. In een kleine 15 jaar (van 1959 tot 1973) ging het van 1000 naar 22000 contribuanten; van 1 naar 35 aangesloten huizen en complexen; van ruim 4 miljoen geïnvesteerd kapitaal naar bijna 284 miljoen! Proficiat HSHB!

Nog vele jaren H.S.H.B.!

Met een zeer druk bezochte receptie vierde de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden haar 25-jarig jubileum. Deze feestelijke bijeenkomst, welke plaatsvond op vrijdagmiddag 29 maart j.l. in het Jaarbeursgebouw te Utrecht, werd ook door diverse Hoofdbestuursleden van het Verbond waaronder voorzitter Rood, bijgewoond. In een korte toespraak bracht hij de gelukwensen van het Verbond over. Tevens gaven diverse H.V.-functionarissen, waaronder de Verbondsdirecteur, acte de présence.

Naar bekend, is deze stichting een co-productie van het Verbond, Humanitas en de vereniging De Vrije Gedachte.

In haar korte bestaan bracht de H.S.H.B., vooral in de laatste jaren, de bouw van tientallen bejaardentehuizen tot stand, waarvoor uiteraard de investering van honderden miljoenen guldens nodig was.

Een woord van lof voor het zo actieve H.S.H.B.-bestuur onder het voorbeeldige voorzitterschap van Mr. M. Knap, terzijde gestaan door een toegewijd Centraal Bureau, waarvan met name directeur Van den Berkhof dient te worden genoemd, is hier zeker op zijn plaats.

In dit verband dient ook niet onvermeld te blijven, dat de huizen bestuurd worden door autonome stichtingen, in het bestuur

waarvan vele leden van het Humanistisch Verbond een actieve rol spelen.

Ter gelegenheid van het jubileum is een ook typografisch keurig verzorgd herdenkingsboekje uitgekomen, waarin onze Verbondsvoorzitter, Mr. M. G. Rood, o.m. schrijft:

„Oudere mensen die hun laatste levensfase ingaan en als gevolg daarvan in bejaardenhuizen of -woningen intrekken, ervaren gewoonlijk dat hun levensboog wordt verkleind. Ze worden meer op elkaar aangewezen en minder op de wereld om zich heen. Juist in die kleinere wereld zullen zij – en zeker in het zicht van het einde van hun leven – behoefte gevoelen met elkaar te kunnen communiceren in een sfeer, waarin zij zich vertrouwd voelen en werkelijke communicatie kunnen hebben. Het gevecht met de wereld om hen heen, in hun dagelijks werk is naar de achtergrond verdwenen. In de daarvoor in de plaats tredende sfeer waarin de geestelijke waarden tegenover de materiële al meer nadruk krijgen, is het essentieel dat ook met elkaar te kunnen beleven. Algemeen of neutraal is het leven niet, ook niet voor hen. Algemeen of neutraal schept niet de mogelijkheid zich te kunnen ontplooien, ook op hoge leeftijd. Voor humanisten, voor bewuste

buitenkerkelijken, zal die mogelijkheid gegeven zijn in een sfeer, in een leefpatroon waarin het gevoel dezelfde zaken belangrijk c.q. onbelangrijk te vinden, een vertrouwd gevoel is.”

Als wij vandaag zouden moeten besluiten of wij humanistische bejaardenhuizen zouden moeten stichten, zou ons antwoord zonder voorbehoud „ja” zijn. Wij zouden duidelijk tekort schieten als wij in die door bejaarden zelf gevoelde behoefte niet zouden voorzien.”

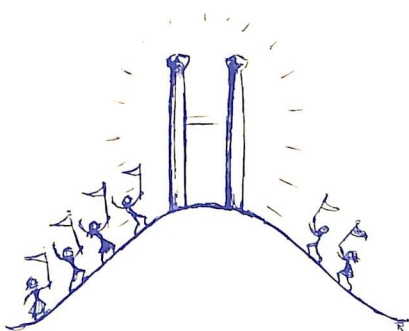
Wij hebben hier weinig aan toe te voegen. Rest ons dus nogmaals een van harte: Proficiat!

F.

N.B. Over het H.S.B.-plan voor een geïntegreerd woningbeleid voor bejaarden, het „Nieuwe Stijl”-plan, hopen wij binnenkort een artikel te publiceren.

De Praagheuvel

„Wij blijven trouw tezamen
Ieder kent zijn plicht
Wij heffen hoog onze vaandels naar
Vrijheidsgouden licht”.

Mooi was dat hè? Die vlaggen en die liederen. En wij allemaal samen Dat was op de Paasheuvel en op de Veluwe, in de natuur. Er werd ook gedanst en toneelgespeeld, er waren redes en herdenkingen, er werd getrouwd en gedoopt, een krant gedrukt, een echte socialistische subcultuur.

Laatst ben ik er wezen kijken Het is er allemaal erg leeg. „Vlaggen en liederen” zijn niet langer „tolken onzer strijd en vreugd”. O verrukkelijke nostalgie. Naar iets waar ik niet eens ooit bij geweest ben en misschien ook wel niet zou hebben kunnen wezen.

Maar het blijft toch een beetje aan je trekken. Zoals dat dan gaat met oudere mensen, je denkt: voor de kinderen zou het misschien wel wat geweest zijn. Misschien wel leuker dan Paradiso.

Maar wat ik in deze rubriek geacht word in de eerste plaats te denken: Zou het wat zijn voor humanisten?

Nu, ik zie ze al, dat stijve stelletje. Maar

toch, de Romantiek is weer in. En wat is Romantiek zonder Ritueel? Die mannen van de Franse Revolutie, waar ik het de vorige keer over had, waren helemaal niet romantisch, en toch hadden ze er al gevoel voor.

Wie echt iets eigens wil voorstellen moet dat kunnen weergeven in een eigen symboliek. Geef ons een humanistische Ibsen of voor mijn part een Heyermans. Of is er geen humanistische dramatiek? Of zijn Ibsen en Heyermans al humanist en hebben we verzuimd hen duidelijk genoeg te adopteren? Daar moet Piet Spigt maar eens iets over zeggen. Lastiger wordt het met een humanistische esthetica.

Vroeger toen ik het blad „Rekenschap” nog wel eens kreeg stond er altijd zo’n lief Ying en Yang tekeningetje op, u weet wel

Maar echt humanistisch is dat natuurlijk niet. Ik geloof dat Mao het ook gebruikt en om hem daarom nu tot geheim donateur van het Humanistisch Verbond te verklaren, gaat me wat ver. Zou er een humanistisch realisme moeten komen, zoals er een sovjet-realisme is?

Het voorbeeld is niet zo gelukkig, omdat het sovjet-realisme me niet zo aanspreekt, evenmin als het Mao-realisme. Dat neemt allemaal toch niet weg, dat ik het gevoel blijf houden, dat als het humanisme een levensbeschouwing met een eigen aard is, dat op de een of andere manier cultureel herkenbaar moet worden.

Eigenlijk vind ik toch, dat er dan werkelijk een eigen stijl zou moeten worden ontwikkeld.

P. Thoenes

Nu hoeft dat niet van vandaag op morgen en ik begrijp ook wel, dat zoiets niet op afroep geregeld kan worden.

Maar op zijn minst zouden we toch moeten kunnen opsporen, waarom er tot nu toe geen ontstaan is. Zou er bijv. iets zijn zoals een humanistisch woord-eigen of een humanistisch taalgebruik? Voor een nogal verbalistisch volkje als de humanisten ligt een eigen Vondel misschien meer voor de hand, dan een Rembrandt.

We hebben natuurlijk onze onvolprezen Hella Haasse, maar ik voel hoe ik aarzel als ik „onze” schrijf.

Kortom, ik heb het gevoel, dat er zo iets als humanistische cultuur herkenbaar zou moeten zijn en dat ik er niet de vinger op kan leggen. Het minste wat ik dan nog zou mogen hopen is de ontwikkeling van een eigen humanistisch cultuur-kommentaar.

Zo we het zelf nog niet opbrengen, zouden we misschien toch een houding kunnen ontwikkelen tegenover de cultuur van anderen.

Misschien doet Rekenschap dat ook al lang en moet ik dat blad weer eens goed gaan lezen.

En misschien waarde lezer, zou dat ook wel voor u mogen gelden.

WIE ZIJN DE HUMANISTEN?

Theo Polet

Deze wat vreemde titel staat boven een artikel in HUMANIST NEWS, het blad van de Britse humanisten, enigszins vergelijkbaar met onze eigen HUMANIST, echter ongeveer om de twee maanden verschijnt, groter is en ook een andere inhoud heeft. Een aantal van de artikelen die er in staan, zouden bij ons in REKENSCHAP geplaatst worden. Het betreffende artikel, waarover ik iets wil schrijven verscheen al in het nummer van eind 1971 en is dus niet de weergave van de huidige situatie. Maar aangezien de dingen in het Britse rijk niet zo snel veranderen zal het toch wel voor de stand van zaken op het ogenblik van dienst kunnen zijn en bovendien hebben we dan het voordeel, dat we kunnen vergelijken met wat we hier in Nederland over ons Verbond weten aan de hand van gegevens die uit diezelfde tijd stammen.

Het verhaal van onze Britse vrienden is het resultaat van een uitgebreide enquête die onder de leden gehouden werd. De conclusies werden gebaseerd op een totaal van 1248 antwoorden en de analyse werd gemaakt aan de hand van die gegevens die afkomstig waren van hen, die ook lid waren van de BHA (British Humanist Association).

Een eerste opmerkelijk verschil met Nederland en het Verbond, men kan in Groot-Brittannië lid zijn van een plaatselijke groep van humanisten, die een nogal autonoom bestaan heeft, maar dat betekent niet dat men dan ook, zoals bij ons, automatisch lid van de landelijke organisatie is. Overigens zijn er naast deze nog andere verenigingen, die min of meer humanistisch genoemd kunnen worden, zoals bij ons b.v. de Vrije Gedachte. Het zou te ver voeren om hiervoor een verklaring te geven, de geschiedenis van de Britse Beweging dateert al van de vorige eeuw en wordt uiteraard bepaald door een andere gang van ontwikkeling en sterk beïnvloed door tradities. Wie daarover meer wil weten doet het beste zucht te abonneren op het orgaan van de Internationale Humanistische en Ethische Unie „*International Humanism*“, waarvan het kantoor ook in het gebouw van het Verbond in Utrecht gevestigd is.

Terug naar de Britse enquête, waarvan het antwoord op de vraag „wie zijn de humanisten?“, luidde: het gemiddelde lid van de BHA komt uit de middenklasse, is sterk betrokken bij sociale vraagstukken, hij is inderdaad een „hij“, d.w.z. de meerderheid zijn mannen en zijn politieke voorkeur gaat uit naar links (liberalen en Labour). Er zijn weinig Schotten bij en nog minder leden beneden de 20 jaar.

Deze conclusies worden nader uitgewerkt aan de hand van de antwoorden die op 34 vragen zijn gegeven, en waarvan we er enigen zullen oppikken, omdat ze in de meeste gevallen vergelijkingsmateriaal opleveren. Allereerst de leeftijd, bij ons altijd een zaak van enige zorg, omdat de gemiddelde leeftijd vrij hoog ligt. Bij onze Britse vrienden zag het er als volgt uit:

beneden 20	1%
20-29	18%
30-39	21%
40-49	22%
50-59	17%
boven 59	21%

Een jaar eerder startte bij ons een onderzoek over de mogelijkheid van ledenwerving. Dat was eind 1970 en de toenmalige groep die aan het karwei begon, vroeg en kreeg over de opbouw van het ledenbestand naar leeftijd in ons Verbond het volgende gepresenteerd:

beneden 29	4%
30-39	7%
40-49	14%
50-59	17%
60-69	23%
boven 69	35%

Op het eerste gezicht is dus al duidelijk dat bij ons de gemiddelde leeftijd beduidend hoger ligt. Bij de Britten zijn 40% van de leden beneden de 40, bij ons 11%. Boven de 59 jaar hadden zij 21% en wij maar liefst 58%. Het valt onmiddellijk op, dat bij ons de zwakke plek de jeugd is. Overigens bestaat de mogelijkheid dat er inmiddels verschuivingen hebben plaats gehad.

De indeling in sociale klassen, die in Groot-Brittannië toch sterker is dan bij ons, is moeilijker te vergelijken. Vast staat echter wel dat bij onze vrienden de aanhang van wat men vroeger noemde de „arbeiders“ en nu de „werknemers“ heet, waarbij vooral gedacht wordt aan hen die met hun handen werken, zeker niet beter is als in ons

land. Weliswaar zijn er bij ons in bepaalde streken (o.a. het oosten en de voormalige mijnstreek) nog al wat leden die we in het vroegere taalgebruik tot de arbeiders zouden rekenen, maar er zijn ook gemeenschappen waar zij bijna ontbreken. Uit mijn ervaring als organisatie-secretaris herinner ik me een gemeenschap, waarvan de leden voor het overgrote deel tot de beter gesitueerden hoorden. leraren, ambtenaren, grote zakenlieden e.d. Maar ze koesterden met aandoenlijke liefde één lid die met zijn handen werkte en een „gewone“ arbeider was en het was een zware slag toen deze verdween. Hij kwam dan wel nergens, maar ze konden hem altijd als bewijs van hun verscheidenheid laten opdraven. Er zijn bij ons incidentele onderzoeken geweest naar wat men dan in het jargon de „sociale status“ van mensen noemt en daarbij bleek, dat het overgrote deel niet tot die groep behoorde die als „arbeidersklasse“ werd betiteld. Wel vakbondsleiders, maar niet de leden uit die vakbonden, uitzonderingen daargelaten. Dat gold ook voor de vrouwelijke leden, die dan geen beroep hebben, maar als huisvrouw werden aangeduid. (Stel je voor dat die een algemene staking zouden uitroepen!). De meesten van hen hadden een middelbare school bezocht en waren voor hun huwelijk in hoger gekwalificeerde beroepen werkzaam geweest.

Ook hier een verschil met de Britten. Bij hen zijn 74% van de leden mannen, bij ons was het onder de 50%. De vrouwen hebben dus een klein overwicht hetgeen door onderzoeken in plaatselijke gemeenschappen werd bevestigd. Zij zijn ook meer bereid aan activiteiten deel te nemen. Dat is in dit geval in overeenstemming met onze Britse vrienden, maar het soort activiteiten is anders dan bij ons. En vooral de wens naar bepaalde zaken, die humanisten zouden moeten doen. Er bleek bijvoorbeeld een duidelijke behoefte te bestaan aan bege-

leiding bij allerlei gebeurtenissen in het menselijk leven. Dat is in het licht van de geschiedenis van de Britse beweging gemakkelijk verklaarbaar. Maar liefst 60% van de leden van de BHA zou er prijs op stellen dat bij het sluiten van huwelijken deze een ceremonieel humanistisch tintje zouden krijgen. Jaren geleden hebben wij dat hier en daar ook geprobeerd en het werd een flop. Hetzelfde doet zich voor bij overlijden. In dit geval echter zijn er ook bij ons in Nederland nogal wat uitvaarten, waar een humanistisch woord niet gemist wordt, maar van een echte „ceremonie” is geen sprake. Duidelijk is wel, dat de Britse humanisten als het ware behoefte hebben aan plechtigheden, die niet onderdoen voor datgene wat de kerk aanbiedt. In hoeverre die wens ook bij ons leeft is nooit onderzocht, maar persoonlijk geloof ik dat ze toch wel aanwezig is.

Ook aan de gezelligheid en het bij elkaar komen als vrienden wordt meer aandacht geschonken. Ze zijn niet altijd een groot succes, want bij het onderzoek bleek o.a. dat 80% van de leden nooit deelnam aan het jaarlijkse diner, dat hier en daar als een oude traditie in stand wordt gehouden. Ook wij kennen enkele gemeenschappen die pogingen in die richting hebben ondernomen, maar van een traditie is geen sprake.

Een nogal belangrijke zaak is de verplichte religieuze les op de school. Maar liefst 90% verklaarde zich hiervan tegenstander en 72% wilde dat daarvoor een andere, voor hen aanvaardbare vorm in de plaats kwam. (Men heeft, voor zover men daarvan op de hoogte is, grote belangstelling voor onze geestelijke vorming). Opvallend is eveneens dat men niet uit de weg gaat voor politieke activiteiten, druk uitoefent op de vertegenwoordiger in het Lagerhuis en tracht bepaalde groepen als leraren, onderwijzers, verpleegsters, artsen en vooral studenten te beïnvloeden. Ook bij ons bestaat die behoefte, maar wij verkeren in de gelukkige omstandigheid dat er naar verhouding in de politieke sfeer wat meer kopstukken zitten die het humanisme een warm hart toedragen. Het komt er alleen niet altijd uit. Wat opvalt, dat onze zusterorganisatie veel meer dan wij doen, niet bang is om met grote namen te schermen bij propaganda en voorlichting. Een brochure wordt altijd aanbevolen door mensen, die nationale en soms ook internationale bekendheid genieten, wetenschappers, acteurs en actrices, schrijvers, figuren uit de wereld van radio en televisie.

Op dit gebied zijn de Britten bepaald minder bescheiden dan wij. Zij zijn ook beter op de hoogte van de namen van mensen, die niet onverschillig tegenover het humanisme staan, anders dan bij ons het geval is. In dit verband is het mij keer op keer bij bezoeken aan onze gemeenschappen opgevallen, dat men van die leden die alleen maar contributie betalen, vrijwel niets afweet. Dat is bij onze Britse zusterorganisatie anders en ook bij de Amerikanen. Die hebben in hun handboek, waarin al de werkzaamheden staan omschreven om de zaak goed te laten lopen o.a. een kaart die gegevens over de leden bevat. Niet alleen hoe ze heten en waar ze wonen en wat ze betalen, maar ook wat ze doen en gedaan hebben, wat hun liefhebberijen zijn, of ze kinderen hebben en wanneer die zijn geboren, kortom een hele lijst van persoonlijke gegevens. Die kaart wordt regelmatig bij gehouden en men weet daardoor veel meer dan wij.

Misschien dat we, nu we de computer hebben ingeschakeld, ook beter op de hoogte zijn, zodat het niet meer voorkomt, dat als je de kaartenbak nakijkt je de naam aantreft van iemand, die ten eeuwigen dage als beroep „student” achter zijn naam heeft staan, omdat hij dat was toen hij lid werd. Dat ben ik eens tegengekomen, en het viel me op, omdat de man in kwestie inmiddels hoogleraar was.

Nog enkele opmerkingen over de Britse enquête. Het is de moeite waard op een bepaald ogenblik een beeld te krijgen hoe of de mensen die bij de organisatie zijn aangesloten, over allerlei zaken denken. Natuurlijk zijn ook, net als bij ons, de motieven om lid te worden, zeer uiteenlopend. Zo vermeldt de Britse enquête hoe de leden voor de eerste keer in aanraking kwamen met de humanistische organisatie en dat zag er als volgt uit:

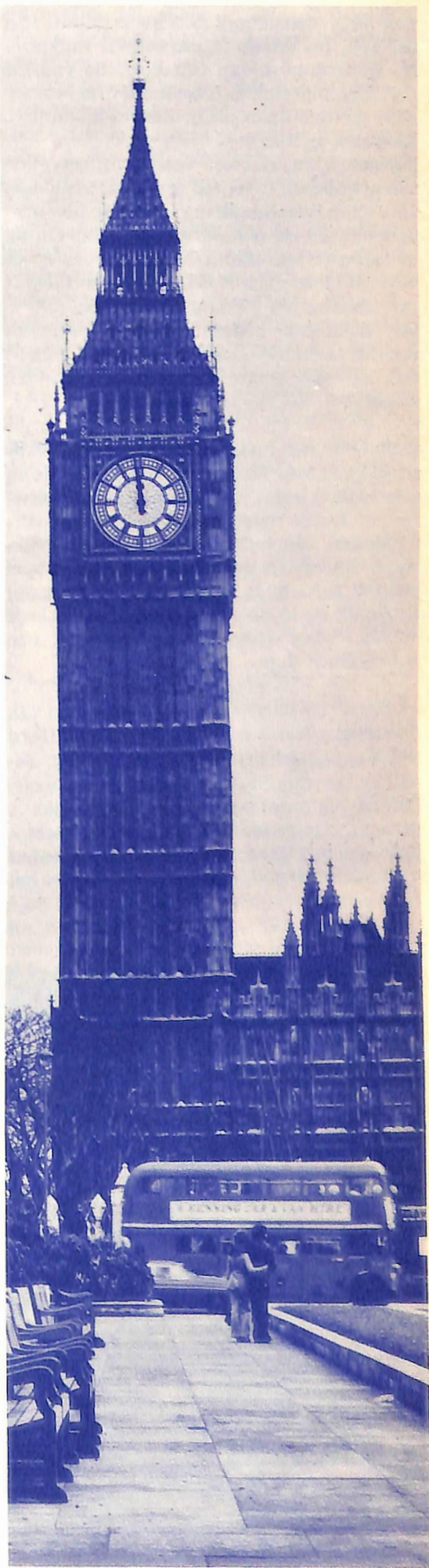
door vrienden	11%
door de radio en tv	4%
via boeken	8%
door artikelen in de pers	16%
door de plaatselijke groep	4%
door advertenties	42%!
bijwonen van een lezing	1%
langs onbekende wegen	11%

Opvallend is dat het adverteren blijkbaar beter helpt dan hier, waar de resultaten meestal bedroevend zijn. Maar ze adverteren ook altijd doelgericht, niet maar vaagweg, dat het zo nuttig is om lid te worden, maar dat ze door lid te worden mee helpen een of andere in de belangstelling staande zaak te veranderen. Opvallend is ook, dat vrienden door gesprekken van invloed zijn, maar dat de plaatselijke groepen zich niet erg met propaganda inlaten. Ik heb van Britse groepen en uit eigen ervaring begrepen, dat veel van deze groepen zich sterk als een club van ingewijden beschouwen, men kent elkaar en ziet liever geen vreemde gezichten. Bij de Britten is in alle lagen van de bevolking de „eigen” club in groot aanzien.

Wat de motieven betreft, die iemand ertoe brengen om zich aan te sluiten, is er net als bij ons sprake van een grote veelvormigheid. Maar wat nog meer opvalt is dat men eigenlijk niet kan spreken van een algemeen aanvaarde identiteit, maar veel meer van een mengelmoes van overtuigingen, die elkaar op sommige punten raken en tot samenwerking leiden. Gevraagd naar de levensovertuiging blijkt dat er een heel scala van bestaat. Dat loopt van agnosticus en vrijdenker, humanist en rationalist, tot religieus en wetenschappelijk humanist. Uit de percentages blijkt echter dat deze opvattingen niet streng zijn te scheiden, wat ook bij ons voorkomt. Merkwaardig is evenwel dat 71% van de gevraagden zich alleen maar „humanist” noemt, maar dat sluit natuurlijk niet uit dat men tevens atheïst of religieus humanist is. Van deze laatste richting zijn er evenwel niet zo veel, slechts 2% noemt zich zelf religieus.

Vermeld werd al, dat de sociale betrokkenheid groot is, ook bij de ouderen. Men is altijd bereid klusjes op te knappen. In 1967 bezocht ik het hoofdkantoor in Londen en in een grote kamer trof ik een tiental oudere leden aan, die ijverig en heel genoegelijk bezig waren brochures in enveloppen te steken die bestemd waren voor een of andere campagne. Ze waren ambtelos burger en beschouwden dit als een goede besteding van hun vrije tijd. Mr. Harold Blackham, de geestelijke leider en filosoof van de humanistische beweging, vertelde me, dat hij op dit soort mensen altijd een beroep kon

doen. Vandaar dat de totale bezetting van het kantoor met de toenmalige op de Oudegracht in Utrecht bepaald opvallend laag was. Men kon het werk met een viertal betaalde krachten en de hulp van vrijwilligers af, waarbij wel bedacht moet worden dat in Groot-Brittannië veel minder aangesloten humanisten zijn dan in Nederland. (In verhouding tot de bevolking is het Nederlands Verbond de grootste organisatie van alle bij de Internationale Humanistische Unie behorende groepen!) Hetgeen

(vervolg op pagina 8)

Onderwijsproblemen in India

De enorme bevolkingsaanwas, die India te verwerken heeft gekregen, heeft de opdracht in de grondwet van verplicht en kosteloos onderwijs voor ieder kind tot zijn veertiende jaar bepaald niet vereenvoudigd. Toen deze grondwet in werking trad (1951) was 83% van de bevolking nog analfabeet. Dit percentage heeft de overheid weten terug te dringen tot 70% in 1971, ondanks het feit dat de bevolking zich had uitgebreid tot 574 miljoen.

Van alle kinderen in de leeftijdsklasse van zes, zeven jaar gaan niet meer dan ongeveer 70% naar school. Slechts eenderde van die 70% maakt de lagere school werkelijk af. Een rapport van een door de Indiase regering ingestelde *Education Commission 1964-'66* heeft aan dit probleem bijzondere aandacht besteed.

De conclusie, dat dit veelvuldig uitvallen van scholieren te wijten is aan de armoede, kan geen verwondering wekken als men bedenkt dat de helft van India's bevolking beneden de minimum bestaansgrens moet leven. (35 roepies – d.i. ongeveer f 19,— aan voeding en kleding per hoofd). De ernstigste reden waarom kinderen, vooral vanaf de derde klas, wegblijven is dat zij niet langer thuis gemist kunnen worden.

Ook over het onderwijs zelf bestaan ernstige klachten. Kinderen zitten dikwijls in overvolle klasjes van primitieve gebouwtjes of in de open lucht. Ze zijn dikwijls verstoken van het meest simpele lesmateriaal. Onderwijs in de open lucht kan heel gezond zijn, maar in de regentijd is dit onmogelijk en in de droge tijd zit zo'n klasje veelal in het opwaaiende stof onder een schroeiende zon.

Het grote probleem is voornamelijk dat van de onderwijzers. Men heeft geconstateerd dat 94% van alle onderwijzers in India beneden de minimum bestaansgrens leeft. Het gevolg is dat het beroep in discrediet is geraakt. Men kiest dit pas nadat is gebleken dat er geen andere mogelijkheden openstaan. Het hierdoor ontstane tekort

aan gediplomeerde onderwijzers werkt in de hand dat onbevoegden in groten getale tewerkgesteld zijn.

Wanneer dan om al deze redenen slechts weinig kinderen de eindstreep van het verplichte en kosteloze L.O. bereiken (n.l. ongeveer 23 op de honderd in de leeftijdsklasse van 13 à 14 jaar), valt hieruit af te leiden dat in deze fase van het onderwijs reeds een zware sociale selectie heeft plaatsgevonden. Van deze betrekkelijke elite, gaan dan ongeveer 20 per honderd naar het middelbaar onderwijs. Het aantal kinderen dat met succes eindexamen doet is minimaal (4%). Op het eerste gezicht lijkt het dat in deze fase armoede niet in de eerste plaats de boosdoener is. Terwijl het, dikwijls gebrekkige L.O. in de streektaal werd gegeven, moet de M.O.- en V.H.O.-leerling nu de nationale taal – het hindi – leren beheersen. Deze taal is voor uitgestrekte gebieden – voornamelijk in het zuiden – een geheel vreemde taal. Bovendien moet hij Engels leren. Maar het lesmateriaal is onvoldoende en onaangepast.

De ernstigste handicap is echter dat de leerkrachten niet voldoen aan de voor dit onderwijs gestelde eisen. Ruim de helft is niet academisch gevormd en bezit geen onderwijsbevoegdheid. Voorts is de salariering, hoewel beter dan die van de onderwijzer, onvoldoende. Met een maandsalaris van gemiddeld f 83,— is een leraar beslist niet in staat zijn vak bij te houden.

Er zijn nog andere redenen waarom het M.O. zo weinig bevredigend is. Hiervoor is het koloniale verleden van India verant-

Mevr. Dr.
C. Vreede-de Stuÿers

woordelijk. De koloniale regering had slechts aandacht gehad voor de vorming van een kleine elite van hogere ambtenaren, als buffer tussen de Britse top-funktionarissen en de massa van de bevolking – reden waarom al vroegtijdig drie universiteiten (Calcutta, Madras en Bombay) werden opgericht. Nog steeds heeft het prestige van overheidsfuncties en kantoorbetrekkingen een zodanige invloed, dat het onderwijs in B-vakken en het technische onderwijs ernstig is verwaarloosd. De heer-

sende weerzin tegen vakken waarbij men „zijn handen vuilmaakt” en het grote sociale prestige van de „gentleman-opleiding” van het algemene M.O. en de A-faculteiten dragen er bovendien toe bij, dat dit type opleidingen meer leerlingen en studenten trekken, zelfs wanneer men vooruit weet werkeloos te zullen blijven of maar een schijntje te verdienen.

Ook op de universiteit zet de sociale selectie onvermijdelijk door. Het gouvernementsonderwijs M.O. wordt weliswaar in toenemende mate kosteloos verschaft, maar financieel draagkrachtige families geven er de voorkeur aan hun kinderen naar goed-funktionerende particuliere instellingen te sturen en daarvoor schoolgeld te betalen. Op de overheidsscholen en universiteiten zijn twee categorieën geheel vrijgesteld van school- en collegegeld. Dit zijn enerzijds de z.g. Scheduled Classes; hiertoe worden de voormalige outcasts en de tribalen gerekend. Dat zijn anderzijds alle meisjes. Beide categorieën zijn in het verleden zwaar gediscrimineerd. De eerste categorie maakt

(vervolg op pagina 8)

NIEUWS UIT DE GEMEENSCHAPPEN

Gemeenschap Amsterdam

Humanistisch Vormingsonderwijs, wie wil dat geven?

Opvoeding tot kritisch denken, tot zelfstandig oordelen. Dit behoort tot de doel-einden van het Humanistisch Verbond.

Een van de meest wezenlijke aspecten van het Humanisme is de visie dat de mens, die leeft in relatie met anderen, voortdurend te maken krijgt met vragen van goed en kwaad en daarin zelfstandig moet en kan oordelen.

De opvoeding tot kritisch denken en tot zelfstandig oordelen moet al vroeg beginnen. Daarom wil het Humanistisch Verbond ook op de basisscholen een alternatief bieden voor het vanouds bekende godsdienstonderwijs. Wettelijk bestaat daartoe de mogelijkheid. Ouders die dat wensen, kunnen hun kinderen in de hoogste klassen van de basisschool Humanistisch Vormingsonderwijs laten geven.

Het Humanistisch Verbond zou nu graag in kontakt komen met mensen, die bereid zijn om binnen een onderwijssituatie dit vormingsonderwijs te geven en zodoende mee te werken aan de geestelijke vorming van opgroeiende kinderen. Bij voldoende belangstelling zal het verbond voor deze

mensen een applicatiecursus organiseren, waarmee zij de bevoegdheid tot het geven van vormingsonderwijs kunnen verkrijgen. In aanmerking komen mensen die,

1. een pedagogische akademie, opleiding voor kleuterleidster, sociale akademie, Mikojel of J.L.O. hebben doorlopen of momenteel volgen en ook zij die een daarmee gelijk te stellen ervaring in het omgaan met kinderen of in groepswork hebben.

2. zich aangetrokken voelen tot het Humanisme (lidmaatschap van het verbond is niet vereist).

3. in of bij Amsterdam wonen. (Ook elders worden applicatiekursussen opgezet. Belangstellende niet-Amsterdammers worden verzocht zich te wenden tot het Humanistisch Verbond te Utrecht, tel.: 030-318145). Belangstellenden worden verzocht zich op te geven bij:

Humanistisch Verbond, afd. Amsterdam, Keizersgracht 453 te Amsterdam. Tel. 020-65239 (alleen dinsdag- en donderdagochtend).

Nadere inlichtingen bij mevr. T. Kersten, tel. 020-447431.

Gemeenschap Eindhoven

Ons leefmilieu

Het bestuur van de Gemeenschap Eindhoven en Omstreken nodigt leden, sympathisanten en belangstellenden uit voor een ochtendbijeenkomst op zondag 21 april, die aan de huidige crisis van ons leefmilieu gewijd zal zijn.

Op deze morgen zal de heer S. A. Leeftang voor ons spreken over „Het project De Kleine Aarde”, dat in een samenwerkingsverband van de Werkgroep De Kleine Aarde en de Stichting De Jonge Onderzoekers Proeftuin N.B. op 21 juni 1972 te Boxtel van start is gegaan. In dit veldonderzoek- en voorlichtingscentrum wordt geëxperimenteerd met werkwijzen en methoden, die energie-, grondstof- en eiwitverkwisting tegengaan en die kunnen leiden tot zelfvoorzienende systemen als onderdelen van een kringloophuishouding.

De bijeenkomst, die om 10.30 uur begint en om 12.30 uur eindigt, vindt plaats in de De Jongh-zaal van het Philips' Ontspanningscentrum aan de Mathildelaan te Eindhoven.

INGEZONDEN BRIEVEN

Kritiek

Het H.V. is m.i. tevéél bezig met de uitbouw en consolidatie van de Verbondsorganisatie en te weinig met onderzoek naar en popularisering van de nieuwste gedragswetenschappelijke ontwikkelingen (denk vooral aan de „humanistische psychologie” van Maslow, Rogers en Fromm, de *ethologie* en de *ecologie* met betrekking tot de menselijke leefomstandigheden).

Voorzover de gangbare humanistische publicaties maatstaf zijn voor wat er in het Verbond de grootste aandacht geniet, merk ik op dat de buitenkerkelijke identiteitsproblemen nog te veel belangstelling vangen; het is voor mij de vraag of dat een primaire belangstelling is van redacties, toevallige schrijvers van de artikelen of werkelijk van de leden zelf (er zou eens een enquête onder de leden gehouden moeten worden naar de behoefte aan bepaalde soorten informatie, voorlichting en vorming, maar vooraf zou enige tijd geëxperimenteerd moeten zijn met de populaire (prettig leesbare) behandeling van de moderne en interessante ontwikkelingen in de gedragswetenschappen; we kunnen dan ontdekken hoe de lezers reageren op die onderwerpen en hoe zij die zien met betrekking tot hun eigen levenssituaties.

Het H.V. doet zeker te weinig aan de bekendmaking van de *kritische sociologie* met betrekking tot onze maatschappelijke en politieke werkelijkheid (men leze de boe-

ken van Milikowski), de *kritische psychiatrie* (Thomas Szasz, Trimbos, Foudraine e.a.), de *kritische ruimtelijke ordening* (maandblad Plan van de Bond Ned. Architecten en Katernen van de Werkgroep 2000).

Niet dat het Verbond op de anti-autoritaire, marxistische of socialistische toer moet gaan (wat mij betreft: neen) maar wel minder voorzichtig uiting geven aan onze terechte twijfels omtrent de levensvatbaarheid van het huidige produktie-consumptie-systeem (we bevinden ons dan in gezelschap van bonafide wetenschappers zoals Pen, Tinbergen, Commoner, Mansholt en de Club van Rome) Er is niets tegen om als humanist te zorgen dat je grondig kennis neemt van hetgeen *kritische miljeudeskundigen* over het menselijk leven, de humaniteit en het mensonwaardige van onze werkmethoden, consumptiegedrag en gebrek aan vrijwillige zelfdiscipline te zeggen hebben. Het gaat misschien niet eens om een gezond leefmilieu in de aller-eerste plaats, maar eigenlijk om de langzame vermindering van de menselijke gevoeligheid en creativiteit onder de schadelijke invloeden van werktuigen die wij onszelf gemaakt hebben en waaraan wij onszelf steeds méér blijken ondergeschikt te maken (want onze woon-werk-recreatie-omgeving wordt eentoniger, vervelender, vuiler, ongezonder).

Ik vraag bijzondere aandacht voor publicaties, waarvan het blad „Impact of Science on Society” van Unesco, Parijs (importeur Martinus Nijhoff in Den Haag) een steengoed voorbeeld is. De artikelen kunnen in het Nederlands (en verkort tot hoofdzaken) in ons blad „De Humanist” komen. Er moet erg snel véél gedaan worden aan de her-opvoeding van de bevolkingen van het Westen (zonder die heropvoeding zullen we geen betere regeringen, ambtenaren en leefmilieu kunnen krijgen). Het Verbond moet en kan in die heropvoeding vóórgaan want het heeft daarvoor de juiste ideologie, de goede motivatie en de gemiddelde „intelligentie”.

Maar waarom is de toon van de HV-publicaties dan nog zo „oubollig” en de keuze van de onderwerpen die behandeld worden zo „provinciaal”? Is het redactievoeren een neven-functie van te druk bezette bestuursfunctionarissen? Waarom is de inbreng van de lezers en HV-leden zo gering (ze kunnen toch meer vertaalde en/of samengevatte artikelen inzenden?) De mensen aan de basis van het Verbond blijven te passief.

H. R. O. Snijder, Den Haag.

NB: aanleiding hiertoe was de vraagstelling in een gespreksgroep „Wat vind ik van 't H.V.?”

Het beroep huisvrouw

In „Humanist” van 15 maart vraagt mevrouw Klaver-Elshout om meer erkenning van het beroep huisvrouw binnen het H.V. in verband met wat wijzelf zijn, dus niet mede bepaald door het beroep van onze mannen. Hierbij gaat zij uit van de veronderstelling dat iedere vrouw weet wat ze in wezen waard is.

Mevrouw Klaver is maatschappelijk werker en naar ik meen, dus wel thuis in de vaststelling van normen en waarden, ook door de eeuwen heen.

Nu allereerst dat beroep van huisvrouw. Als ik een beroep moet invullen schrijf ik altijd „zonder” omdat ik wel mijn man zijn wettige echtgenoot ben, maar niet in dienstverband bij hem werk. Ook geen salaris of zakgeld, maar betaling in natura en huishoudgeld ontvang voor mijn meer dan 40-urige werkweek waarbij het gaat om een totaliteit van functies die niet onder één noemer zijn te vangen.

Toevalligerwijs heeft de redactie deze week ook het artikel „samen leven en niet trouwen” opgenomen waaruit ik het volgende citeer: „In Noorwegen is onlangs een voorstel gedaan ongehuwden op alle punten gelijk te stellen met gehuwden”. Dat zou

doorgevoerd in ons land o.a. betekenen dat de gehuwde vrouw die 65 wordt, een eigen AOW zou krijgen, dus ook als zij eventueel ouder is dan haar man. Waarin ze nu achtergesteld is bij haar vriendin b.v. die na haar 65e trouwt en een eigen AOW blijft houden.

Uit het laatste blijkt, dat in het huwelijk van jongs af aan, het huisvrouw zijn, discriminerend werkt, geen erkenning krijgt. Als ik het wel hebt stamt het woord huisvrouw uit de bijbel. De Joden mochten volgens hun wetten maar één vrouw hebben. Vele Oosterse godsdiensten stonden meerdere vrouwen aan één man toe. En ter onderscheiding van die velen was er natuurlijk maar één huisvrouw, wellicht ook toen al een huisman.

Verder verbaast het me wel dat „Humanist” nog steeds wordt geadresseerd aan de echtgenoot en de echtgenote medelid van het H.V. niet wordt aangeduid. Vallen nu die 122 nieuwe leden (vrouwen) die sinds okt. 1973 lid werden ook weer onder bovengenoemde vorm van adressering of zijn ook zij aan de computer overgeleverd. Met mevrouw Klaver hoop ik dat vooral binnen ons H.V. iedere vrouw die samen

met haar man lid is (de andere dames natuurlijk niet uitgesloten) blijk zal geven wat ze vanuit zichzelf waard is en dit dienstbaar zal maken ook buiten haar kleine kring waarin ze nog de huisvrouw is.

B. Rabbie-Polak, Amsterdam

WIE ZIJN DE HUMANISTEN

(vervolg van pagina 5)

geen aansporing inhoudt, om nu maar met de ledenwerving op te houden, al was het alleen maar omdat hier een kans is de gemiddelde leeftijd drastisch omlaag te drukken.

Binnen het bestek van dit artikel was het onmogelijk alle vragen en antwoorden in de enquête onder de loop te nemen. Maar als we er het geld voor zouden hebben, zouden we zoiets toch ook eens bij ons moeten doen, om te weten te komen, wie die humanisten nu eigenlijk zijn. Waarbij ik voorlopig geneigd ben te verwachten dat het antwoord in grote trekken niet zo bar veel zal verschillen als bij onze Britse vrienden.

Th. Polet

Onderwijsproblemen in India (vervolg van pag. 6)

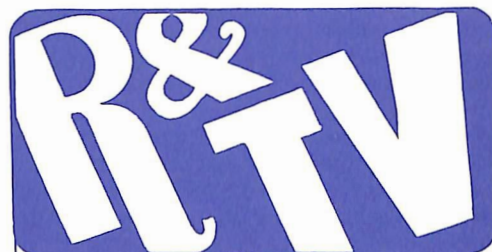
een vijfde van India's totale bevolking uit. Onder hen is het analfabetisme het grootst, n.l. 85% van de mannen en 96% van de vrouwen. De totale vrouwelijke bevolking van India is voor 80% analfabeet. Uit deze percentages valt af te leiden dat, voor zover meisjes aan middelbaar- en hoger onderwijs toekomen, zij niet in de eerste plaats afkomstig zijn uit de misdeelde categorie van de Scheduled Classes, die over het alge-

meen beneden de minimum bestaansgrens leven. Die families, waarvan de zonen en dochters een academische graad halen, behoren dan ook tot de top van de sociale pyramide. Zij vormen niet meer dan een fractie van hun leeftijdsklasse. Ook op de universiteit vallen de economisch zwakken uit voordat zij een graad behalen.

In de zestiger jaren zijn de meeste universiteiten gesteund door studentenonlusten. Deze waren meestal gericht tegen de gebrekkige voorzieningen in bibliotheken, laboratoria en studentenhuizen. De onzekere toekomst, die de meeste studenten wacht, speelde hierbij ook een rol. Maar tevens kwam aan het licht de slechte kwaliteit van het onderwijs en het minimale contact met de docenten. Deze docenten leven onder omstandigheden die hen niet in staat stellen hun vak bij te houden. De doorsnede docent aan de Indiase universiteit heeft te kampen met materiële zorgen.

Het genoemde onderwijs-rapport acht dan ook een transformatie dringend nodig. Het meent dat wat het noemt „work-experience” een centrale rol moet spelen voor een meer praktisch gerichte opvoeding, teneinde het onderscheid tussen hoofd- en handenarbeid op te heffen en daarmee de sociale discriminatie. Het herinnert aan een uitspraak van Gandhi in 1937, dat „ieder kind zijn handen moet leren gebruiken, niet als bij-activiteit, maar als hoofddoel voor intellectuele training”. De samenstellers van het onderwijsrapport concluderen dat, naast een betere opleiding en salariëring van de onderwijskrachten, een revolutionaire heroriëntering van het onderwijs nodig is, wil men hiermee een bijdrage leveren in de zo noodzakelijke integratie van India's bevolking.

dr. C. Vreede-de Stuërs

TELEVISIE-UITZENDINGEN

14 april (Ned. I ± 22.30 uur): Humanistisch Opleidingsinstituut.

28 april (Ned. I ± 22.30 uur): HIVOS

RADIOPROGRAMMA'S

zon 14 april 9.45-10.00 u

Pasen: erfenis van christendom?

Casper Vogel verzamelde meningen van humanisten over een dag als vandaag.

vrij 19, 16.45-17.00

Laat je niks wijsmaken.

zon 21, 9.45-10.00 u

Normen van redelijkheid en zedelijkheid zijn begrippen die bepalend zijn voor de humanistische levensvisie. Een verkenning door Prof. Mr. J. in 't Veld.

vrij 26, 16.45-17.00

Laat je niks wijsmaken

zon 28, 9.45-10.00 u

„In het zweet uws aanschijns ...”. Velen voelen de heersende normen omtrent het dagelijks werk als een harnas. De mogelijkheden om uit het „normale” patroon te breken zijn beperkt en dat is niet toevallig. Samenstelling: Rina Spigt.

in dit nummer:

In de marge
pag. 2

Hoofdbestuur
pag. 2

Nog vele jaren H.S.H.B. !
pag. 3

De Praagheuvel
pag. 3

Wie zijn de humanisten?
pag. 4

Onderwijsproblemen in India
pag. 6

Nieuws uit de gemeenschappen
pag. 7

Ingezonden brieven
pag. 7

Radio en T.V.
pag. 8